

Enemmän valoa!

Varsinkin tähän aikaan vuodesta valo ja kauniit valaisimet tuovat paitsi valoa, myös iloa, ehkä lohtuakin. Esittelemme yksityiskokoelmassa olevia, eri puolilta vanhaa maailmaa löytyneitä vanhoja temppelilamppuja, joilla kullakin on tarinansa.

Saksalaisen vapaamuurari-filosofi F. W. Goethen kuuluisa toteamus ”Mehr Licht!”, jota myös presidentti Kekkonen käytti puhetta pitäessään kautensa loppupuolella, kertoo sen mitä pieni keraaminen öljylamppu symboloi keräilijän kokoelmissa. Tämä 400-luvulle ajoitettu, juutalais-kristilliseen Kesareaan paikallistettu esine on kooltaan pieni, vain vajaan nyrkin kokoinen. Sen löytöpaikka tunnetaan samarialaisten ikivanhana alueena minne kristityt pakenivat Juudeasta ja Galileasta ennen Jerusalemin temppelin hävitystä v. 70. Lampun aikalaisia tavataan vieläkin kaivauksista ja niitä voi ihastella museoissa ja näyttelyissä ympäri maailman. Niitä voi myös hankkia omiin kokoelmiin luotettavasti ja luvan kanssa kansainvälisistä huutokaupoista arvostettujen antiikkikauppiaiden avustuksella.

Muinaislöytöjä

Kuvatut esineet ovat pieni osa yksityiskokoelmaa, jossa vanhojen temppelilamppujen lisäksi on myös muita muinaislöytöjä. Ne ovat peräisin nykyisten Egyptin, Israelin ja Irakin alueelta sekä hävitetyistä Karthagosta Pohjois-Afrikassa. Mukana on mm. roomalaisen sotilaan viitan solki, joka on löydetty kaivauksissa Kroatiaista Zagrebin alueelta. Tämä vain vajaat kolme senttiä halkaisijaltaan oleva, kuoppaemaloitu pronssiesine on toiminut upseerin päällysviitan kiinnityssolkena kuvastaen kantajansa arvoasemaa Rooman Imperiumin sotilaana. Näitä valmistettiin myös jalometallisina.

Mielenkiintoisia ovat myös kristinuskoa edeltävän ajan jumaluuksia esittävät patsaat ja laatan omaiset ”steelat”, joita oli esillä yksityiskodeissa ja temppelipyhätöissä. Ne toimivat onnen tuojina ja suojelejoina. Esimerkiksi Niilin lietesaveen tehty Bes-jumaluus oli suosittu jumalhahmo egyptiläisessä mytologiassa. Esineessä toistuvat sille tyypilliset ominaisuudet; alastomuus, korostettu miehisuus sekä parta ja sulkapäähine. Tämän jumaluuden uskottiin olevan erityisesti taiteen ja musiikin suojeleja. Samalla se oli suojeleuspyhimys raskaana oleville naisille ja toimi sodan jumaluutena. Esinettä on mahdollisesti käytetty uhrialttarin pienoisjumaluutena kodissa tai votiivilahjana temppelissä.

Pientä maalaamatonta ja viimeistelemätöntä temppeililamppua on arvattavasti myös käytetty jumalkuvien edessä nykyisen katolisen maailman tuohusten tapaan. Se on löytö kreikkalaisen siirtokunnan asuinsijoilta Sisiliasta n. 2600 vuoden takaa. Esillä oleva kappale on loistokuntoinen, vain vähän käytetty. Se on varustettu isolla ilma-aukolla ja on korvaton, kooltaan vain noin viisi kertaa kaksi senttimetriä.

Kulttuurien vaihtelut

Lampuissa on tunnistettavissa selkeät kulttuurien vaihtelut juuri faaraoiden aurinkokultin ja sittemmin varhaisen kristinuskon vaikutuksen siirtymisestä esiintymään niiden yksityiskohdissa. Uuden kuningaskunnan ajalle, n. 1500-1100 eKr ajoitettu lamppu, jonka kannessa esiintyy voimakas faaraon kasvokuva, on löytynyt kaivauksilta Deir-el-Bahrin alueelta ala-Egyptissä. Keraamisessa, ajalleen n. 300 eKr tyypillisessä palestiinalaislampussa puolestaan on nähtävissä juutalais-symboliikkaa: sekä aurinkokehrä, että Menorah-kynttelikkö. Lamppu on kreikkalaisvaikutteen ajalta ja kooltaan noin kymmenen kertaa seitsemän senttiä. Jerusalemin alueelta löytynyt, myöhempää roomalaiskautta (100-300 jKr) edustava lamppu kantaa sekin kannellaan useampaa pyörä- tai aurinkokehrä-kuvitusta, nyt arvatenkin Kristusta valon symbolina kuvaten. Bysantin valtakaudelle, n. 400 jKr ajoitettu, kantansa menettänyt yksinkertainen ja vailla kuvitusta oleva lamppu on löydetty nykyisen Pohjois-Jordanian alueelta. Kaikki nämä lamput ovat todennäköisesti olleet kodin valaistuksessa käytettyjä esineitä. Tällainen pieni arjen käyttöesine - oliiviöljyllä täytetty lamppu, on saattanut hamppusydämellään valaista koteja Rooman imperiumin vielä hallitessa voimakkaimmillaan ja kristityn maailman vasta ottaessa ensi askeliaan.

Lamppua onkin kautta aikain pidetty vertauskuvana ilolle ja menestykselle sekä toivolle ja ennen kaikkea elämälle itse. Lamput ovat valaisseet sivilisaatiomme polkuja vuosisadat. Ne ovat valollaan ohjanneet suuria ajattelijoita hiljaisessa yössä, seisseet valveilla yksinäisten intohimojen äärellä. Tällaisten yksinkertaisten esineiden läheisyydessä saatamme ikään kuin saada kosketuksen kadonneeseen maailmaan - ihmisiin, joita niiden valo joskus lämmitti hehkullaan. Vielä tänäänkin ne muistuttavat ihmiskunnan päättymättömästä halusta voittaa pimeys!

Jukka-Pekka Lehtiö

<http://www.coin.fi>